Finnwatch ry LAUSUNTO

Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto 12.11.2015

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta antaa hallinto- ja turvallisuusjaostolle lausunto koskien valtion talousarviota vuodelle 2016. Keskitymme lausunnossamme kehitysyhteistyöleikkauksiin, kehitysyhteistyöbudjetin sisäisiin rahajakoihin sekä em. suunnitelmien kansalaisjärjestöille aiheuttamiin seurauksiin.

Tilannekuva

Kehitysyhteistyöstä leikataan rajummin kuin miltään muulta yhteiskunnan sektorilta. Kehitysyhteistyötä tekeviltä kansalaisjärjestöiltä leikataan 49 miljoonaa, eli 43 prosenttia. Leikkaukset kansalaisjärjestöjen työstä tehdään ilman evaluointeja ja siirtymäaikaa. Kehitysyhteistyön yhdeksi prioriteetiksi on nostettu kestävä liiketoiminta kehitysmaissa. Samaan aikaan yritysvastuuta seuraavien kansalaisjärjestöjen kuten Finnwatchin, Eettisen kaupan puolesta ry:n ja Attacin kehitysyhteistyövaroilla ylläpidetyt rahoituskanavat on jäädytetty. Valtionyhtiö Finnfundille ehdotetaan merkittävää pääomakorotusta kehitysyhteistyövaroista. Talousarvion ehdottamasta uudesta 140 miljoonan suuruisesta momentista ”Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset” valtaosa, eli 130 miljoonaa on tarkoitus kanavoida Finnfundille. Päätöstä on perusteltu kansantalouden tilinpidolla: hallituksen mukaan Finnfundin pääomakorotus merkittäisiin finanssisijoitukseksi, joka ei lisää valtion alijäämää.

Kehitysavun leikkaukset ja rahoitusinstrumenttien jäädytykset lopettavat Finnwatchin julkisen tuen

Finnwatch on kansainvälisesti tunnustettu ja ainoa suomalainen kansalaisjärjestö, joka on keskittynyt tutkimaan yritystoiminnan vastuullisuutta kehittyvissä maissa. Järjestö on saanut vuosittaista hanketukea kehitysyhteistyövaroista noin 50–100 000 euroa (tuen lähde: viestintä- ja globaalikasvatustuki VGK, kehitysyhteistyöhanketuki KYT). Finnwatchin saama tuki on ollut kansainvälisesti poikkeuksellisen alhaista kun verrataan vastaavien toimijoiden rahoitusta esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Alankomaissa.

Kehitysyhteistyöleikkaukset ja tiettyjen rahoitusinstrumenttien jäädyttäminen uhkaavat leikata noin puolet Finnwatchin kokonaisbudjetista ja yhdistyksen toiminta on vaarassa kun sen nykyiset hankkeet loppuvat. On ongelmallista, että samaan aikaan kun hallitus siirtää isoja summia kehitysyhteistyövaroja yksityiselle sektorille se jäädyttää julkisen tuen yritysten vastuullisuutta seuraavalta vahtikoirajärjestöltä.

Rahoitusinstrumenttien jäädytys on myös vastoin aiemmin annettuja sitoutumuksia. Osana YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden toimeenpanoa Suomi on sitoutunut rahoittamaan yritysvastuuta seuraavien kansalaisjärjestöjen toimintaa.[1]

Finnwatchin hankkeita hallinnoiva ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöyksikkö on katsonut, että Finnwatchin “hankkeet ovat olleet onnistuneita ja tuloksellisia.[2]” Finnwatchin rahoituskanavien

1 Työ- ja elinkeinoministeriö, YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma, julkaisu 44/2014, saatavilla osoitteessa: https://www.tem.fi/files/41212/TEMjul_44_2014_web_21102014.pdf

2 VGK-hanke-esitys, liite 2, VGK-hakukierros 2015

jäädyttämistä ei ole perusteltu millään tavalla.

Finnwatchin työ on johtanut lukuisiin parannuksiin yritysten toiminnassa sekä niiden toimintaympäristössä. Esimerkiksi vuosina 2014–2015 Finnwatchin raportit johtivat Nesteen palmuöljytoimittajan hyllyttämiseen ja korjaaviin toimenpiteisiin Malesiassa, kustantamoalan yhteisten vastuullisuusperiaatteiden luomiseen sekä työolojen parantumiseen maailman suurimman tonnikalatuottajan tehtailla Thaimaassa.

Finnwatchin toimintaa on pyöritetty noin 250–350 000 euron vuosibudjetilla. Yhdistyksessä työskentelee neljä henkilöä. Toimintaa tehostamalla ei ole mahdollista sopeutua rahoitusinstrumenttien jäädyttämiseen.

Finnfundin pääomakorotus on suhteettoman suuri eikä perustu kehityspoliittisiin argumentteihin

Talousarvion ehdottamasta uudesta 140 miljoonan euron suuruisesta momentista ”Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset” 130 miljoonaa euroa on tarkoitus kanavoida Finnfundille. Aikaisempina vuosina Finnfundia on pääomitettu 10 miljoonalla eurolla. Finnfund on itse pyytänyt toiminnalleen vain 40 miljoonan euron vuosittaista pääomakorotusta. Vastaavaa 40 miljoonan euron vuosittaista summaa on esittänyt myös Elinkeinoelämän keskusliitto EK (160 miljoonaa euroa hallituskauden aikana)[3].

Talousarvio esittää Finnfundille kuitenkin 90 miljoonaa euroa haettua suurempaa vuosittaista korotusta. Finnfund on kertonut lisärahoituksen tulleen sillekin suurena yllätyksenä[4].

Keskeisin argumentti, jolla Finnfundin pääomakorotusta on perusteltu, liittyy Finnfundin pääomakorotuksen tilastointiin kansantalouden tilinpidossa. Hallitusohjelman ja ministeri Lenita Toivakan mukaan Finnfundin pääomakorotus ei lisäisi Suomen tilastollista alijäämää.

Pääomakorotuksen tilastointiin liittyvässä perustelussa on vakavia puutteita:

– Kansantalouden tilinpidosta vastaa itsenäisesti Tilastokeskus. Tilastokeskus ei ole tehnyt asiassa ennakkoratkaisua eikä hallituksen tai ministeriön kuulu ottaa kantaa kansantalouden tilinpitoon. Finnfundin pääomakorotusta koskeva tilastointi on parhaillaan Eurostatin harkittavana, ja Tilastokeskus on luvannut päätöksen asiasta valtiovarainministeriölle tämän vuoden aikana. Hallituksen ja ministeriön perustelut pääomakorotuksen aikaisemmasta poikkeavasta tilastoratkaisusta eivät siis perustu Tilastokeskuksen vahvistamaan ratkaisuun. Tieto tilastointiratkaisusta saadaan vasta sen jälkeen kun asia on käsitelty valtiovarainvaliokunnassa. Ei ole tavallista, eikä toivottavaa, että poliittisia päätöksiä tai valtion taloudenhoidon toteuttamistapoja perustellaan kansantalouden tilinpidolla.

– Tilastokeskus on aikaisempina vuosina tilastoinut Finnfundin pääomakorotukset menoksi kansantalouden tilinpitoon. Perusteluna tälle on se, ettei Finnfundin pääomakorotus ole markkinaehtoinen finanssisijoitus. Finnfundin toiminnasta säädetty laki ei mahdollista Finnfundille osingonjakoa tai osakkeiden takaisinlunastusta. Jotta valtio voisi saada sijoitustuottoja Finnfundista, yhtiön toiminnasta säädettyä lakia tulisi muuttaa.

---

3 EK, http://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2015/04/10/finnfundille-lisaa-rahkeita-kehitysmaahankkeiden-rahoitukseen/

4 HS, 17.8, http://www.hs.fi/talous/a1439779915298

– Lain muuttaminen ei kuitenkaan vielä riitä siihen, että pääomakorotus merkittäisiin finanssisijoitukseksi, sillä lisäksi tulee tarkastella Finnfundin sijoitusten tuottavuutta. Finanssisijoitukseksi merkittävässä sijoituksessa tuoton tulee olla markkinaehtoista. Finnfundin tarkoitus on kuitenkin toimia erityisesti niissä vähiten kehittyneissä maissa, joihin ei ole saatavilla kaupallista rahoitusta. Jos Finnfundin tuottavuutta koetetaan jatkossa kasvattaa tilastointia silmällä pitäen, on todennäköistä, ettei toiminta enää edistä niitä tavoitteita, joita sille on asetettu.

– Markkinaehtoista toimintaa ei myöskään voida pitää OECD:n Official Development Assistance (ODA) -kriteerien mukaisena virallisena kehitysapuna. Finnfundin sijoitustoiminnan tuotot tullaankin merkitsemään kehitysyhteistyövarojen tilastoinnissa miinusmerkkisenä ODA:na.

– Edellä mainituista perusteluista johtuen valtion ei ole mahdollista kutsua Finnfundin pääomakorotusta toisaalla (kansantalouden tilinpito) markkinaehtoiseksi sijoitukseksi ja toisaalla (ODA-tilastointi) kehitysyhteistyöksi.

Finnfundin toiminnassa on ongelmia

Finnfundilla on paikkansa kehitystoimijoiden joukossa ja osa sen nykyisistä hankkeista on perusteltavissa kehityspoliittisesti. Toiminnassa on kuitenkin merkittäviä ongelmia, jotka odottavat edelleen ratkaisua.

- Finnfundin rahastosijoitukset kulkevat veroparatiisien kautta. Yrityksellä on rahastosijoituksia veroparatiiseissa kuten Mauritiuksella, Caymansaarilla, Guernseyssa, Luxemburgissa ja Bahamalla.

- Finnfund ei raportoi toiminnastaan läpinäkyvästi. Finnfundin vuosiraportissa ei esimerkiksi kerrota rahastojensa kotipaikkoja tai niihin sijoitettuja summia. Hankkeiden kehitysvaikutuksista on saatavilla vain numeerisia makrotason tietoja, joista on vaikeaa päätellä todellisia kehitysvaikutuksia. Osaa Finnfundin raportoimista luvuista (esimerkiksi verokontribuutioita koskien) voidaan perustellusti pitää liioitelluina ja harhaan johtavina[5]. Finnfundin hankkeiden kehitysvaikutuksista ei ole saatavilla laadullista tietoa. Finnfund ei noudata samanlaisia läpinäkyvyyden ja raportoinnin periaatteita kuin mitä vaaditaan huomattavasti pienemmillä rahavaroilla operoivilta kansalaisjärjestöiltä.

- Viimeisin ulkoasiainministeriön teettämä evaluaatio Finnfundista on vuodelta 2011. Evaluaatiossa Finnfundin todetaan sijoittaneen ympäristön kannalta kestämättömiin hankkeisiin. Raportti arvostelee Finnfundin alaisuudessa toimivaa Finnpartnershipia kehitysvaikutusten puutteellisesta seurannasta.[6] Julkisuudessa on tuotu esiin, että Finnfund on muun muassa sijoittanut patoihin Laosissa kehityspoliittisen ohjelman vastaisesti[7].

5 Finnwatch, 2015, Valtioenemmistöisten yhtiöiden veroraportoinnit, saatavilla osoitteessa: http://www.finnwatch.org/images/pdf/Valtionyhtioidenveroraportit.pdf

6 Evaluation – Finnish Aid for Trade 2011:4, saatavilla osoitteessa: http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=89378&GUID=%7bFCF072E1-DBFA-4B53-80F0-9C2D45966E1E%7d "...some of Finland's support to the private sector (for example Finnfund's support to the Mekong Enterprise Fund) is not always as careful about preventing environmental harm or indeed investing in environmental benefits as the bilateral portfolio tends to be." "In addition, Finland's tracking of the development results of the LCF and Finnpartnership projects is not systematic (although this is applicable to all ODA, not just AfT), and projects and programmes could be better linked – both to each other and to regional programmes, for example the EEP."

7 HS, 7.9.2015, http://www.hs.fi/talous/a1441507597345?ref=hs-prio-5-1 ; Kehityspoliittinen ohjelma toteaa: "Suomi ei rahoita kehitysyhteistyövaroillaan ydin- ja hiilivoimaa tai suurpatoja"

Finnwatchin suositukset HTJ:lle

- **Budjettikäsittelyssä HTJ:n tulisi esittää kehitysyhteistyöjärjestöihin kohdistuvien 49 miljoonan euron leikkausten peruuttamista vähentämällä vastaava summa Finnfundille annettavasta ylimääräisestä pääomakorotuksesta. Lisäksi Finnfundin oman pyynnön (40 milj. euron pääomakorotus vuodessa) ylittävät varat tulee ohjata humanitaariseen apuun, UNEPin toimintaan tai muiden vastaavien leikkausten perumiseen. HTJ:n olisi perusteltua seurata vähintään UaV:n lausuntoa, jossa todetaan "***Ottaen huomioon säästöistä aiheutuvat edellä kuvatut kielteiset vaikutukset kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön valiokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että osa suunnitellusta Finnfundin pääomakorotuksesta suunnattaisiin kansalaisjärjestöjen kannalta kielteisten vaikutusten lievittämiseen sekä Suomen priorisoimien YK-järjestöjen, kuten UNEP, rahoituksen turvaamiseen.***" [8]**

- **Julkisen kehitysrahoituksen tulee jatkossakin mahdollistaa monimuotoisen kansalaisyhteiskunnan toiminta kehityskysymysten parissa. Suurten järjestöjen rahoituksen lisäksi tulee turvata pienten ja tehokkaasti toimivien järjestöjen rahoitusinstrumentit kuten viestintä- ja globaalikasvatustuki sekä kehitysyhteistyöhanketuki. Tulevat muutokset eri toimijoiden rahoitukseen tulee perustaa huolellisiin evaluointeihin.**

- **Finnfundin toiminnan läpinäkyvyyttä ja verovastuullisuutta on lisättävä. Finnfundin hankkeista ja niiden kehitysvaikutuksista on raportoitava samoilla kriteereillä kuin kansalaisjärjestöjen hankkeista.**

- **Kun yksityisen sektorin roolia lisätään kehitysyhteistyössä tulee varmistaa, että yritystoiminnan vastuullisuutta seuraaville kansalaisjärjestöille on tarjolla julkista rahoitusta.**

8 UaV, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/UaVL_2+2015.aspx